

Zondag 3 maart 2024

3^e zondag van de Veertigdagentijd

Lezingen: Exodus 20, 1-17 en Johannes 2, 13-25

Overweging

Het boek Exodus, waar we zojuist uit lezen, gaat over de uittocht van Mozes met zijn volk uit Egypte naar het Heilige land. Hierin staan de wetten, de geboden die in de woestijn door God aan hem boven op de berg Sinaï gegeven worden, centraal. Veertig jaar lang vertoeven Mozes en zijn volk in de woestijn. Dat is best lang. Zij droomden als nomaden van een gezeteld bestaan, in een mooie stad, aan een rivier. Waar de nomadische noodtempel ingeruild zou gaan worden voor een veel mooier stenen exemplaar van grootse allure.

Deze voor ons allen bekende tekst uit het Oude Testament is de kerntekst van het verbond tussen God en mens. Er worden afspraken gemaakt: het volk mag rekenen op God, maar God rekent ook op zijn volk.

Deze wetten vormen een bescherming van de meest fundamentele mensenrechten. Bijvoorbeeld de uitspraak: 'U zult niet doden': betekent de versterking van het omgekeerde: ieder mensenleven tot zijn recht laten komen en een volwaardig menselijk leven bevorderen.

Regels kunnen helpen je vrijer en veiliger te voelen: vergelijk de regels in het verkeer. Je mag van alles niet en moet van alles wel. De juiste regels maken dat je met een gerust hart aan het verkeer deel durft te nemen. Anders zou je je niet eens de weg op wagen.

De tien geboden zijn regels voor het intermenselijk verkeer. Als iedereen zich hieraan hield was het leven zeer aangenaam.

Dat deze woorden ook nu nog hun impact hebben blijkt uit de opmerking van een joodse rabbi: 'Niet alleen dat ik nog weet hoe alle Israëlieten aan de voet van de brandende berg verzameld waren, ik weet zelfs nog wie er naast mij stond.' (Zo citeert Nico ter Linden hem 'In het verhaal gaat'.)

Het is duidelijk dat de tien leefregels gaan om een goede relatie tussen God en de mensen ('U zult de naam van de Heer uw God niet lichtvaardig gebruiken') en de mensen onderling ('U zult niet vals getuigen tegen uw naaste') en dat deze nog steeds actueel zijn.

In het verhaal van de tempelreiniging uit Johannes vandaag is de relatie tussen God en zijn volk danig verstoord. De mensen handelen niet meer naar de geboden maar verhandelen koopwaar in de tempel.

Dit verhaal van de tempelreiniging komt bij alle vier de evangelisten voor. Het Paasfeest nadert en daar horen volgens de Joodse traditie offers bij. Vroeger kwamen de mensen zelf met een dier uit hun eigen kudde. Nu moeten mensen hun offerdier kopen tegen hoge woekerprijzen (daartoe werden de 'heidense' munten met de afbeelding van de keizer erop eerst gewisseld in de vereiste tempelmunten.)

Dat God eigenlijk niet van deze offers gediend is volgt uit Psalm 50: 'Ik wens geen stieren uit uw stal, geen bokjes uit uw omheining. Dankbaarheid zij uw offer aan God, komt uw beloften aan hem na.'

Als je denkt God te bereiken door offers zou God een god van wraak en vergelding zijn. God wordt niet gunstig gestemd door bloedoffers maar door wat mensen vanuit hun innerlijk opbrengen als inzet voor gerechtigheid ten aanzien van hun medemensen.

Jezus veegt in het Johannes evangelie van vandaag dan ook rigoreus de tempel van God schoon. Hij gebruikt een gesel van touwen om de veehandelaren, geldwisselaars en het vee de tempel uit te drijven. Op de voorkant van het boekje van vandaag is dat net gebeurd.

Ook zegt Jezus: 'Maak van het huis van mijn Vader geen markt.' Er wordt handel gedreven en door het offeren van dieren proberen de mensen het 'op een akkoordje' te gooien met God. Het offeren is een dood ritueel geworden.

Wat Jezus in de tempel aantreft gaat in tegen het diepst van zijn ziel en zijn geloof, tegen iets waar hij voor wil leven en sterven. De noodtempel in de woestijn van Mozes heeft plaats gemaakt voor een echte tempel in het Heilige land. Maar in die tempel van hout en steen heeft de verloedering toegeslagen. De tempel is het huis van de Vader, waar je in stilte op adem zou moeten kunnen komen. Maar het tegendeel is gaande: mensen overschreeuwen elkaar met de goedkoopste aanbidding. Zij maken een handel van hun relatie met god en met elkaar.

En Jezus is woedend. Hij komt op voor het huis van zijn Vader, van onze Vader, wiens naam immers Jahweh is: wat betekent: ik ben er voor jou.

Bij ons kan de woede van Jezus verschillende reacties oproepen: Sommigen vinden zijn reactie waarschijnlijk heel menselijk en begrijpen dat hij zo kwaad werd. Anderen vragen zich wellicht af of Jezus echt zo gereageerd heeft: Was hij niet juist een begripvolle vredebewaarder?

Toch hebben de evangelisten hier een punt willen maken. Het is niet voor niets dat dit verhaal bij alle vier de evangelisten voorkomt. En Johannes plaatst het zelfs aan het begin van zijn evangelie. Johannes wil ons van meet af aan duidelijk maken dat Jezus' prediking in woord en daad een grote aanklacht tegen zo'n tempel is die geldelijk gewin boven de liefde en gerechtigheid van God plaatst.

Voor hem is de boosheid van Jezus woede die geoorloofd is, je zou het heilige woede, kunnen noemen. Dat is boosheid en verontwaardiging die voortkomt uit eerbied voor wat ten diepste dierbaar en rechtvaardig is.

Dat herkennen we vast allemaal. Als iemand de draak steekt met onze politieke partij, ons geloof of onze familie dan kunnen wij ons ook van binnen diep geraakt voelen en boos worden.

De Joden die in de tempel aanwezig zijn reageren verbaasd op de woede van Jezus: 'Welk tegen geeft U ons te zien als bewijs dat u zo mag optreden?' Jezus antwoordt: 'Breek deze tempel af, en in drie dagen laat ik hem herrijzen.' Ze snappen het niet. 46 jaar is er aan deze tempel gebouwd, zal hij hem dan in drie dagen doen herrijzen? Zouden wij het begrepen hebben als we erbij waren geweest? Ik denk het niet.

Zelfs zijn leerlingen zien de betekenis van deze woorden later pas. Jezus duidt niet een tempel van stenen maar zijn lichaam, een tempel van vlees en bloed aan. De drie dagen verwijzen naar het feit dat hij gekruisigd zal worden en na drie dagen zal opstaan uit de dood. God woont dus niet alleen in een tempel van steen, zoals hier, maar ook voornamelijk in een mens, in mensen zoals wij. Leven in de geest van God doe je niet door schapen en runderen of duiven te offeren, lijkt Jezus hier te zeggen, maar door je zelf in te zetten voor je medemens.

Dat zijn actie hem uiteindelijk duur zal komen te staan lezen we in de regel: de ijver voor uw huis zal mij verteren. Dat slaat dus letterlijk op de gevangenneming en kruisiging van Jezus. Maar het verteren wijst ook figuurlijk gezien vooruit naar de communie: Als je eet van dit lichaam heb je deel aan het werkelijke leven.

Dat de mensen steeds meer door tekenen, door wonderen die hij liet zien geloofden, verontrust Jezus. Hij vertrouwt niet op het enthousiasme dat enkel hierdoor ontstaat. Dat is als een voorbijgaande hype. Tekenend zien is niet hetzelfde als **betekenis** zien. Het geloof moet uit het hart komen en door het zien van het geheim van God in gewone dingen en gebeurtenissen. Zoals bij Natanaël gebeurt over wie Johannes in een later verhaal vertelt. Hij stond aanvankelijk sceptisch tegenover Jezus en zijn boodschap maar bekeert zich daarna met hart en ziel.

De kerk van Jezus is niet altijd van steen maar ook hijzelf is de kerk. Wat een vertrouwen, wat een moed dat je zo gelooft in de liefde en de ruimte die je voor de ander kunt zijn. Mogen wij iets van die voorgeleefde moed van Jezus in ons en ons samen zijn meenemen!

Cunera Buist